

een rol gespeeld hebben in deze benoemingsaffaire. In dit verband had ik gaarne de studie geraadpleegd waarop Maria De Waele in 1990 te Gent de doctorsgraad verwierf: *Naar een groter België* (de handelseditie daarvan die werd aangekondigd op de 'Achterpagina' van de NRC van zaterdag 3 maart 1990 is bij mijn weten echter nog niet verschenen).

6) Van Hees, *art.cit.*, 401 en noot 37. Over Muller zie J.H. van Lessen, 'Jacob Wijbrand Muller (Amsterdam, 14 Juni 1858 - Leiden, 18 Maart 1945)', in: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden 1945-1946*, Leiden 1947, 27-47.

7) J.W. Muller aan W. de Vreese, 26 april 1919 (Leiden, UB, BPL 2998).

8) Aldus Van Hees, *art.cit.*, 399. Later werden nog twee andere uitgeweken activisten bij de Gemeentebibliotheek aangesteld: Eugène Everaerts, voormalig bibliothecaris van Oostende, en dr. Telesphore Vernieuwe.

9) J.A. Vor der Hake aan J.W. Muller, 7 mei 1919 (Leiden, UB, BPL 2998).

10) Notitie van J.W. Muller aan W. de Vreese van 8 mei 1919 (Leiden, UB, BPL 2998). In dit verband zij nog vermeld dat minister De Visser zich tegenover Muller vermoedelijk negatief had uitgelaten over de 'felle Entente-gezindheid' van dr. W.G.C. Byvanck, de toenmalige bibliothecaris van de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage (J.W. Muller aan W.L. de Vreese, 26 april 1919, Leiden, UB, BPL 2998).

11) J.W. Muller aan W.L. de Vreese, 3 juni 1919 (Leiden, UB, BPL 2998). Zie ook het 'Levensbericht van Jacob van der Valk' door zijn broer, M.H.A. van der Valk, afgedrukt in de *Handelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden en Levensberichten harer afgestorven medeleden 1927- 1928*. Leiden 1928, 98-111.

12) J. van der Valk aan J.W. Muller, 17 mei 1919 (Leiden, UB, BPL 2998).

13) A.J. Vor der Hake aan J.W. Muller, gedeelte van een briefkaart (Leiden, UB, BPL 2998).

14) *Bescheiden betreffende de buitenlandse politiek van Nederland 1848-1919, Derde periode 1899-1919*. Uitgegeven door C. Smit, Achtste deel, Buitenlandse bronnen 1917-1919, Tweede Stuk, 's-Gravenhage 1974, Rijks Geschiedkundige Publicatiën, Grote serie, dl. 146, 841 en 888 (met dank aan drs. J.B. Vervliet voor deze referentie). Zie ook J.L.J. Bosmans, *De Nederlander Mr. A.R. Zimmerman als commissaris-Generaal van de Volkenbond in Oostenrijk 1922-1926*. Nijmegen 1973 [dissertatie KUN], vooral 53 vlg.

15) Hun namen, evenals die van de hierna te noemen pater Kruitwagen, komen voor in een brief van B. en W. te Rotterdam aan de Commissaris der Koningin in de Provincie Zuid-Holland van 23 januari 1920 waarin door B. en W. de benoeming van De Vreese wordt verdedigd (Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam, Onderwijs, 1920, no. 51, 2^a).

16) Zie over hem Jos A.A.M. Biemans, 'Pater Bonaventura Kruitwagen en het bombardement van Rotterdam. Over een opgewekte boekhistoricus